

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„SYSTEM WYCHOWAWCZY ŚW. JANA BOSKO W SŁUŻBIE PRAW CZŁOWIEKA”
(Warszawa, 23 października 2008)

Główną okazją do przeprowadzania konferencji było opublikowanie jubileuszowego 25. tomu „Seminare”, czasopisma ukazującego się od 1975 roku pod auspicjami Towarzystwa Salezjańskiego. Organizatorami spotkania było Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego (TNFS), które powstało w 2007 roku i od tego czasu sprawuje opiekę nad „Seminare”, oraz Wydział Nauk Pedagogicznych (WNP) Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) w Warszawie. Honorowy patronat nad konferencją objęli: przełożony generalny Towarzystwa Salezjańskiego ks. Pasquál Chávez Villanueva, metropolita warszawski ks. abp Kazimierz Nycz, marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski i rektor UKSW ks. prof. dr hab. Ryszard Rumianek.

Otwarcia konferencji dokonał prezes TNFS, a zarazem prorektor UKSW ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB. W imieniu WNP zgromadzonych powitała prof. UKSW dr hab. Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, dziekan wydziału. Po oficjalnych wystąpieniach głos zabrał pierwszy prelegent – redaktor naczelny „Seminare” – ks. prof. UKSW dr hab. Henryk Stawniak SDB. Temat jego wystąpienia brzmiał „Seminare” – *wczoraj, dziś i jutro*. Referent opisał najważniejsze momenty z historii czasopisma i wytyczył kierunki jego dalszego rozwoju w zmienionej formule organu prasowego TNFS. Mówiąc o początkach, ks. prof. Stawniak zwrócił uwagę na trudne warunki, w jakich zrodziła się wśród salezjanów naukowców myśl wydawania własnego czasopisma – brak wolności słowa i prasy w PRL. Mimo to, wzrost liczby salezjanów zatrudnionych w polskich uczelniach akademickich (Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie, Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie i Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie) oraz ich zaangażowanie naukowe doprowadziły do decyzji o powołaniu do życia periodyku, który stanowi forum wymiany myśli i platformę dialogu w ramach Salezjańskich Inspektorii Polskich (nazwa dotychczasowego wydawcy „Seminare”), a od pewnego czasu również poza tym kręgiem.

Odnosnie do przeszłości „Seminare” da się wyróżnić dwa okresy: po pierwsze, lata 1975-1988, kiedy to zespół redagujący tworzyli przede wszystkim salezjanie pracujący na KUL, i po drugie, lata 1994-2001, w których inicjatywa redakcyjna przeszła w ręce naukowców z Towarzystwa Salezjańskiego skupionych wokół ATK. Od 1989 do 1993 roku z różnych powodów pismo się nie ukazywało.

Wśród wielu innowacji, jakie wprowadzono po 2001 roku, należy wymienić m.in.: (1) utworzenie stałego zespołu recenzenckiego, (2) zmianę podtytułu z „Poszukiwania naukowo-pastoralne” na „Poszukiwania naukowe”, (3) nową szatę graficzną strony tytułowej i (4) dwa nowe działy: „Sprawozdania” i „Recenzje”. Zdaniem prelegenta wprowadzone udoskonalenia przyniosły czasopismu wzrost prestiżu naukowego.

Od ostatniego, 25. tomu, „Seminare” jest redagowane przez stały zespół, w którego skład wchodzi 23 naukowców salezjanów z różnych ośrodków akademickich całej Polski. W przyszłości planuje się wprowadzenie jeszcze jednego działu, a mianowicie „Pro memoria”, w którym prezentowane będą sylwetki wybitnych ludzi nauki związanych z TNFS. Poza tym należy się spodziewać, że współpraca nawiązana z włoskimi periodykami salezjańskimi („Orientamenti pedagogici” i „Salesianum”) wzbogaci grono publikujących o autorów z zagranicy i otworzy dostęp do środowiska międzynarodowego. Kończąc, redaktor naczelny „Seminare” wskazał na potrzebę profesjonalizacji pracy redakcji.

Jako drugi prelegent wystąpił były minister edukacji i szkolnictwa wyższego prof. dr hab. Michał Seweryński, który podjął temat *Tożsamość chrześcijańska we współczesnej Europie*. Tłem jego wywodów było zjawisko pluralizmu, które z łatwością można dostrzec we wszystkich dziedzinach życia. Według prof. Seweryńskiego, Kościół katolicki zajmuje w tej sprawie od dawna jasne stanowisko, a mianowicie afirmuje pluralizm tak w wymiarze społecznym, politycznym, gospodarczym,

jak i religijnym. Potwierdzeniem tego są liczne dokumenty kościelne. Za najważniejszy z nich prelegent uznał ogłoszoną przez Jana Pawła II w 1991 roku encyklikę *Centesimus annus*.

Mimo to, nauczanie Kościoła katolickiego spotyka się niejednokrotnie z zarzutem niedostosowania do wymogów współczesności. Prof. Seweryński wskazał pięć źródeł oskarżeń tego typu, a mianowicie: (1) działania środowisk antykościelnych, (2) ideologię kulturowego liberalizmu, (3) wpływ mass mediów, (4) oskarżenia wysuwane przez inne wyznania i religie i wreszcie (5) naciski ze strony środowisk (negatywne) laickich. Zastanawiając się nad sposobem odpowiedzi na te działania, prelegent wyróżnił trzy typy reakcji: (1) osobiste świadectwo wiary, (2) budowanie kultury chrześcijańskiej przestrzeni publicznej i (3) współdziałanie w ramach stowarzyszeń i organizacji katolickich.

Po krótkiej przerwie referat wygłosił ks. prof. KUL dr hab. Jerzy Gocko SDB. Tematem jego wystąpienia były *Prawa człowieka z perspektywy katolickiej nauki społecznej*. Na początku referent zrekonstruował historyczny przebieg rywalizacji między nowożytną ideologią racjonalizmu a Kościołem katolickim. Nie tusząc trudności, a nawet konfliktów, które pojawiły się w minionych dwustu latach na linii katolicka nauka społeczna – ruch praw człowieka, ks. prof. Gocko przeszedł do problemów interpretacyjnych związanych z wykładnią praw człowieka. Jego zdaniem, w czasach współczesnych, jak nigdy dotąd, konieczny jest powrót do koncepcji antropologii, w której kluczowa rola przysługuje rozumieniu człowieka jako osoby. Tym samym wciąż aktualna pozostaje główna przesłanka nauczania społecznego Kościoła, w którym człowiek jest podstawową zasadą (łac. *principium*) kreowania sprawiedliwego porządku społecznego i politycznego.

Podobnej problematyce poświęcony był referat ks. prof. dr. hab. Henryka Skorowskiego SDB. Nosił on tytuł *Prawa człowieka w społeczeństwie globalnym w perspektywie rozwoju ludzkiego*. Punktem wyjścia rozważań prelegenta był termin „rozwój”, który z jednej strony cieszy się współcześnie ogromną popularnością, z drugiej zaś bywa różnie, a nierzadko również fałszywie, interpretowany. Zdaniem ks. prof. Skorowskiego, aby zasadnie mówić o rozwoju w kontekście praw człowieka, należy dokonać jasnego rozróżnienia między prawami stanowionymi a prawem natury. Tylko w ten sposób możliwe jest oddzielenie niezbywalnych uprawnień osoby ludzkiej z racji bycia stworzeniem Bożym od podlegających zmianie sformułowań stanowionego przez ludzi prawa pozytywnego.

Kolejne wystąpienie było poświęcone tematowi *Dziecko i jego prawa w historii wychowania*. Przedstawił go prof. UKSW dr hab. Jan Piskurewicz. W historycznym kalejdoskopie – rozpoczynając od starożytności, a kończąc na osiemnastowiecznym ruchu praw dziecka – referent nakreślił rys dziejów dzieciństwa i pedagogicznej troski o dziecko. Wychodząc od tego przekrojowego obrazu, wskazał na to, że we współczesnym stosowaniu terminu „prawa człowieka” do pedagogiki jego protektorzy kierują się różnymi przesłankami. Czasami występują oni z postulatem otoczenia opieką prawną dzieci i instytucji rodziny, czasami powoduje nimi pragnienie walki z przestępczością nieletnich. Analiza dziejów wychowania przekonuje natomiast, że konieczne jest uwyrażnienie argumentacji *stricte* pedagogicznej, w której legitymizacja praw dziecka bazuje na własnej podstawie.

Ostatnim referentem w sesji przedpołudniowej był prof. dr hab. Alois Baumgartner, emerytowany kierownik Katedry Katolickiej Nauki Społecznej na Uniwersytecie Ludwiga Maksymiliana w Monachium (Niemcy). Przedstawił on temat *Współzależność między prawami człowieka a wartościami społeczno-etycznymi*. Niemiecki profesor osnową swoich rozważań uczynił słynną definicję sprawiedliwości Tomasza z Akwinu, według którego jest ona *habitus secundum quem aliquis constanti et perpetua voluntate ius suum unicuique tribuit*. W świetle tego określenia, sprawiedliwość polega na oddaniu każdemu tego, co mu się słusznie należy, i jest w ścisły sposób związana z obowiązkami (*debitum*) wobec drugiego (bliźniego). Na gruncie prawa państwowego z idei sprawiedliwości wynika potrzeba pielęgnowania solidarnych stosunków międzyludzkich. Ich niekwestionowanym podmiotem, jak to zauważył poprzednio ks. prof. Gocko, jest człowiek jako osoba. Wymownym dowodem fundamentalnej roli sprawiedliwości w budowaniu wspólnoty jest według prof. Baumgartnera zdanie zaczerpnięte z soborowej konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes*, które

brzmi w łacińskim oryginale następująco: *Principium, subiectum et finis omnium socialium institutum est et esse debet persona humana*. W komentarzu referent podkreślił, jak wielkie znaczenie ma potrzeba poszukiwania dróg urzeczywistnienia teoretycznej zasady prymatu osoby w budowaniu porządku społecznego zgodnego z jednej strony z wymaganiami Ewangelii, a z drugiej respektującego wielopłaszczyznowy pluralizm współczesnego świata.

Po krótkiej przerwie pierwszym referentem był ks. prof. Francesco Casella SDB z Salezjańskiego Uniwersytetu Papieskiego w Rzymie. Jako jedyny mówił na temat w bezpośredni sposób związany z tytułem konferencji, a mianowicie *Wychowywać ku poszanowaniu praw człowieka w wierności systemowi edukacyjnemu św. Jana Bosko*. Mimo że ks. prof. Casella na co dzień zajmuje się historią wychowania, jego wystąpienie było poświęcone wyzwaniom, jakie pojawiają się współcześnie przed wychowaniem w duchu Księdza Bosko. Czerpiąc inspiracje z pism przełożonego generalnego ks. Pasquala Cháveza Villanueva, referent podkreślił to, że system wychowawczy turyńskiego świętego w odniesieniu do wychowania młodego pokolenia w zakresie rozumienia i poszanowania praw człowieka pozostaje wciąż aktualny.

Ostatni referat przedstawił prof. dr hab. Bogusław Śliwerski z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Prelegent zajął się tematem *Prawa człowieka i prawa ucznia w polskim systemie oświaty*. W sugestywny sposób, posługując się bogato ilustrowaną prezentacją multimedialną, naskicował obraz świadomości podmiotów zaangażowanych w polski system edukacji (uczniowie, nauczyciele, rodzice, instytucje nadzoru pedagogicznego) w odniesieniu do znajomości praw ucznia i ich przestrzegania. Wnioski wynikające z tej rekonstrukcji niestety nie napawają optymizmem, gdyż jak podkreślił prof. Śliwerski, stan wiedzy w tym zakresie pozostawia w Polsce wiele do życzenia. Jego zdaniem wynika to z zahamowania procesu uspołecznienia edukacji, który rozpoczął się wprawdzie po 1989 roku, jednak nie został doprowadzony do końca.

Po referatach odbył się panel dyskusyjny, którym kierował ks. prof. UKSW dr hab. Janusz Strykiewicz. Wystąpienia w jego trakcie koncentrowały się wokół trudności związanych z wychowaniem (w tym także religijnym) w warunkach szeroko rozumianego pluralizmu i fragmentaryzacji życia. Na zakończenie głos zabrał ks. prof. Gocko, wiceprezes TNFS, który podziękował tak referentom, jak i uczestnikom za przybycie i oficjalnie zamknął konferencję.

Ks. Dariusz Stępkowski SDB
UKSW Warszawa